

*Г. В. Фещенко, Уманський гуманітарно-педагогічний коледж  
ім. Т. Г. Шевченка*

**МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ  
ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ  
(20 – 30-ті роки ХХ століття)**

Фещенко Г. В.

Методи підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи в школі (20 – 30-ті роки ХХ століття)

Виявлено та проаналізовано основні методи підготовки вчителя до краєзнавчої роботи в школі у 20 – 30-х роках ХХ століття: лабораторний, семінарський, дослідний, екскурсійний, метод спостережень та ін. З’ясовано, що ці методи давали змогу студентам набувати практичних навичок – розробляти навчальні плани і програми, створювати навчально-методичне забезпечення, проводити дослідження та збирати матеріал для подальшої роботи в школі.

*Ключові слова:* методи, підготовка, майбутні вчителі, краєзнавча робота, навчально-виховний процес, інститути народної освіти, педагогічні технікуми.

Фещенко Г. В.

Методы подготовки будущих учителей к краеведческой работе в школе (20–30-е годы ХХ столетия)

Обнаружены и проанализированы основные методы подготовки учителя к краеведческой работе в школе в 20 – 30-х годы ХХ столетия: лабораторный, семинарский, опытный, экскурсионный, метод наблюдений и др. Выяснено, что эти методы давали возможность студентам приобретать практические навыки – разрабатывать учебные планы и программы, создавать учебно-методическое обеспечение, проводить исследование и собирать материал для последующей работы в школе.

*Ключевые слова:* методы, подготовка, будущие учителя, краеведческая работа, учебно-воспитательный процесс, институты народного образования, педагогические техникумы.

Модернізацію сучасної української освіти неможливо здійснити, залишивши поза увагою вітчизняний педагогічний досвід. Дослідження

діяльності вищих педагогічних навчальних закладів є характерною ознакою сьогоденного розвитку історико-педагогічної науки. На нашу думку, не можна представити повну картину діяльності будь-якої освітньої установи без вивчення її структури, змісту, форм та методів навчання тощо. Тому цілком виправданим є об'єктивне вивчення і аналіз надбань історико-педагогічної науки, сконцентрованих у теоретичному та практичному доробку з питань підготовки працівників освіти. На окрему увагу заслуговує організація та здійснення підготовки педагогічних кадрів у 20 – 30-х роках ХХ століття, що здійснювалася в непростих соціально-економічних умовах, у період пошуків шляхів розвитку шкільної та педагогічної освіти.

Практичному аспекту підготовки майбутніх вчителів до краєзнавчої роботи в школі досліджуваного періоду, зокрема методам навчання, у своїх працях велику увагу приділяли вчені 20 – 30-х років ХХ століття: О. Булдовський, П. Волобуєв, Т. Гарбуз, М. Горохов, І. Зеленський, М. Зотін, Л. Миловидов, П. Мостовий, О. Музиченко, Д. Орехов, Я. Ряппо, Я. Столяров, В. Таран, М. Шатунов. Історію діяльності вищих навчальних закладів та особливості викладання і навчання в них досліджують такі сучасні вчені, як: В. Бугрій, В. Майборода, Н. Рудницька, А. Ставровський та ін.

Мета статті – виявити та проаналізувати основні методи підготовки педагогічних кадрів до краєзнавчої роботи в школі у 20 – 30-х років ХХ століття.

Зі створенням інститутів народної освіти та педагогічних технікумів відбувався і пошук нових форм, методів навчання і виховання. Оскільки у трудових школах 20–30-х років ХХ століття використовувалися такі активні методи навчання, як дослідницький, метод спостережень та метод проєктів, то і у вищих навчальних закладах підготовка майбутнього вчителя мала здійснюватися із застосуванням цих методів. Як зазначав О. Булдовський, „досвід школи показує, що викладати з успіхом новими методами може лише той, хто сам провадив роботу, сам учився на подібних методах. Таким чином, визнаючи необхідність активних методів в масовій школі, ми тим самим

мусимо провести їх в ті школи, що готують для неї робітника” [1, с. 86].

Нові методи і організаційні форми навчання і виховання майбутніх педагогів досліджуваного періоду, вважав Я. Столяров, вивільняли зміст вищої школи від чистого академізму і поєднували міцними зв'язками з господарським життям країни, сприяли реалізації відповідального завдання: дати в найкоротші терміни з найбільшою економією висококваліфікованих педагогічних працівників, науково-підготовлених професіоналів, організаторів дитячого життя в колективі, педагогів-колективістів, здатних працювати в дусі тих нових перспектив, які стояли перед країною в усіх галузях її культурно-господарського будівництва [2, с. 88].

Як відомо, у старій педагогічній школі переважав лекційний метод. Тепер йому на зміну мали прийти нові методи. Так, політуповноважений Житомирського педагогічного технікуму Т. Зайцев констатував, виступаючи на III губернській конференції педагогічної освіти (Харків, 1924): „Лекційний метод поволі замінюється лабораторним та лабораторно-дослідним і екскурсійним” [3, с. 229].

У звіті Житомирського інституту народної освіти за 1923 – 1924 навчальний рік у пункті про методи роботи писалося, що „серед наукових робітників панує думка, що необхідно й доцільно відмовитися від традиційно-лекційного викладання і перейти до нових методів”. У зв'язку з цим запроваджувалися активні методи: практичні заняття, написання рефератів, лабораторні роботи. Студенти також виступали проти лекційної системи і критикували реферативну систему, наполягали на нових методах, якими на їх думку були бесіди, лабораторні роботи тощо. Після довгих обговорень було прийнято рішення відмовитися від рефератів, оскільки вони не можуть бути основним методом відпрацювання навчального матеріалу [4, арк. 39 зв.].

Отож, впродовж 1923 – 1924 навчального року в педагогічних технікумах відбувався активний перехід від лекційного методу до лабораторного під час вивчення майже усіх дисциплін.

Заради справедливості зазначимо, що з цього приводу відбувалися

дискусії. Так, головний інспектор педагогічної освіти М. Зотін вважав, що „лекційний метод роботи по можливості треба залишити, переходячи до більш активних методів праці” [4, арк. 6]. А у звіті роботи Інспектури педагогічної освіти Укрголовпрофосу за четвертий квартал 1924 р. писалося: „Щодо методів роботи, то на нові способи починають тільки переходити, але відношення дуже серйозне, глибоке; щоб налагодити справу з методами й учотом роботи у ВНЗ збиралися наради педагогів та представників від студентства” [5, арк. 3].

З метою удосконалення методів роботи у вищих педагогічних навчальних закладах у серпні 1924 року було скликано на два тижні курси-семінар щодо підвищення кваліфікації керівників педагогічних дисциплін в педагогічних ВНЗ. На місцях, особливо в педагогічних технікумах, було виявлено велике зацікавлення організацією такого заходу. Із заяв і пропозицій, що надійшли до Наркомосу, курси-семінар було розділено на такі секції: 1) вивчення організаційних питань; 2) вивчення методів роботи у педагогічних ВНЗ; 3) набуття досвіду учасниками в галузі тих дисциплін, що їх вони викладають у ВНЗ; 4) ознайомлення з методами роботи в трудових школах [6, с. 246 – 247].

Як відзначав М. Шатунов, „виникла було думка знищити стару систему викладання по класних кімнатах, замінивши їх відповідними кабінетами для того, щоб весь план роботи збудувати на лабораторному, дослідному та студійному методах” [7, с. 124].

Окрім кабінетів, утворених раніше при ВНЗ, було створено цілу низку нових навчально-допоміжних установ, у яких проводилася робота з використанням активних методів навчання: кабінети, лабораторії, майстерні, бібліотеки тощо [8, с. 224]. Це давало змогу організовувати практичні роботи майже з усіх дисциплін. Відповідно до домінуючого методу навчання проводився і облік роботи студентів, це здійснювалося шляхом підготовки доповідей та активної участі в семінарських заняттях [9, с. 228].

Однак перевага часто надавалася активним методам роботи. Наприклад, в Лубенському педтехнікумі за дослідно-лабораторним методом проводилося більше 60 % роботи з окремих дисциплін. Особливо широко розмаху набирала

краєзнавча робота, яка здійснювалася за дослідно-лабораторним методом [10, с. 164].

Ось що говорилося у пояснювальній записці до навчального плану Волинського інституту народної освіти (1923 – 1924 навчальний рік) про запровадження нових методів роботи: „Нарешті в академічний план заведений мінімум обов’язкових практичних робіт по кожній дисципліні, який повинні за триместр чи рік припадати на кожного студента. Таким чином практичні роботи в плані роботи є не тільки додаток до лекційного курсу, але метод опрацювання дисциплін цим покладеться певний шлях до розвитку й зміцнення лабораторного методу в Інституті, що мусить бути в практиці Інституту не тільки новиною, але й рішучим методологічним переломом” [11, арк. 17].

Практичні заняття, на думку М. Муратова, мають становити основу вищої освіти. Починаючи з першого курсу вони допомагають студентам засвоїти відповідні навички: пишучи реферати, вони вчаться читати наукову літературу, аналізувати її, викладати зміст, а колективне обговорення допомагає їм, разом з іншими, бачити свої помилки [12, с. 266 – 267].

„Ми вважаємо, – писав М. Горохов, – майже все викладання треба будувати за лабораторно-пошуковим методом. Крім великих труднощів і складності для самого викладача, які слід подолати, ніщо не заважає вести роботу так, щоб вона зводилася до попереднього накопичення матеріалу студентами і подальшого опрацювання цих матеріалів під загальним керівництвом викладача” [13, с. 41].

Отже, перевага надавалася практичним методам у навчанні. Було накреслено план переходу на нові активні лабораторно-дослідні методи навчання у вищих навчальних закладах. Для цілковитого переходу потрібно відмовитися від пасивних і розробити в установах активні методи здійснення педагогічного процесу.

Основним методом роботи в інститутах народної освіти було визначено активно-творчий з переважанням семінарських і практичних занять над лекціями і теоретичними курсами [14, с. 45].

Наприклад, звітуючи за 1923 – 1924 навчальний рік Київський інститут народної освіти вказував, що „намітився перехід від лекційного до активних методів навчання. Деякі курси було переведено на семінарські заняття ... Деякі курси пощастило переводити в обстановці лабораторної праці” [15, арк. 70].

Однак перехід на активні (лабораторно-дослідницькі) методи роботи відбувався не без труднощів. Причина цього полягала у нестачі коштів, перевантажені шкіл, недостатньому обладнанні, низькій кваліфікації вчителів, не розробленості методик тощо. А практика тимчасом спонукала до відмови від пасивних, переважно дедуктивних методів (читання лекцій, питань-відповідей) та застосування активних методів (реферати, групова і гурткова робота) [16, с. 4].

У зв'язку з неоднаковим рівнем підготовки вступників до вишів потрібен був диференційований підхід до кожного студента, застосування ефективних методів навчання, а для цього слід було домагатися переваги семінарських, лабораторних занять, бесід, консультацій, рефератів та ін. [14, с. 46].

Завдяки семінарським заняттям, які набували поширення у ВНЗ, студенти і викладачі опановували комплексну систему навчання та вчилися запроваджувати її на практиці [8, с. 224]. Наприклад, у Полтавському інституті народної освіти за рекомендаціями методичної комісії у 1923 році було введено семінарський метод навчання, а з 1925 – 1926 навчального року – практичні роботи, екскурсії з педагогічного циклу [14, с. 46]. У діяльності Вінницького інституту народної освіти також переважав семінарський метод. Хоча у звіті за 1920–1923 рр. вказувалося, що крім семінарського методу, під час проведення занять використовувалися лекційний та лабораторний методи [17, арк. 114].

Водночас, на думку О. Булдовського, у педагогічних вищих навчальних закладах слід використовувати дослідницький метод на лабораторних заняттях та під час проведення екскурсій [1, с. 86]. Тож поряд із семінарами також застосовували і лабораторний метод. Так, у висновку Інспектури педагогічної освіти Народного комісаріату освіти з приводу річного звіту Херсонського інституту народної освіти за 1924 – 1925 навчальний рік вказувалося на

організаційні форми і методи навчання та облік роботи: „Незважаючи на недостатнє обладнання лабораторій, ІНО в більшій частині дисциплін перейшов на лабораторний метод викладання” [18, арк. 4].

Обстеження Харківського педтехнікуму дало можливість Інспектурі педагогічної освіти констатувати, що відбулися зміни у навчально-виховному процесі, а саме: лабораторно-дослідницький та дискусійно-семінарський методи викладання охоплюють близько 60 % всієї кількості навчальних годин, інші 40 % – викладаються лекційним способом [19, арк. 2].

Активні методи навчання і виховання давали змогу студентам набувати практичних навичок – самостійно спостерігати, досліджувати, вивчати. Завдяки методу спостережень вивчалася природа рідного краю і закладався інтерес до краєзнавства [1, с. 89]. Використання методу систематичних спостережень ставило перед учителем завдання – пробудити в учнів спостережливість, викликати інтерес не лише до оточення та природи місцевості, а до життя населення. Отже, як зазначав Л. Миловидов, „треба в учнів розвивати вміння не тільки дивитись, а й помічати, не тільки бачити, а й спостерігати” [20, с. 78]. Адже щоб навчити учнів спостережливості, учитель сам має бути уважним, допитливим, виявляти інтерес до явищ природи, історії, культури краю, прагнути зберігати і примножувати його скарби, забезпечуючи зв’язок школи з життям [20].

Широкого використання у вищих навчальних закладах досліджуваного періоду набув екскурсійний метод як найдоцільніший у краєзнавчій роботі. Оскільки краєзнавчі об’єкти завжди знаходяться за межами навчальних закладів, тому досліджувати їх, ознайомлюватися з ними можна лише за допомогою екскурсій [20, с. 62]. На думку Д. Орехова, хоча б двічі на рік (восени і навесні) студентів першого курсу корисно було залучати до участі в дитячих екскурсіях у природу: „Нехай спостерігають за організацією і способом їх проведення та вивчають для себе цілі екскурсії” [21, с. 67].

На доцільності використання у вищих навчальних закладах екскурсійного методу наголошував М. Зотін. Ним навіть була розроблена спеціальна програма

проведення екскурсій, до якої входили такі пункти:

1. Екскурсії усіх типів (навчальні, наукові, виробничі, методично-педагогічні) повинні набути в навчально-виховному процесі педвузів якомога ширшого використання.

2. Кількість і характер екскурсій для кожного академічного року треба визначати раніше, особливо стосовно екскурсій до інших міст тощо.

3. Жодна екскурсія не може проводитися без належної підготовки, без обліку і використання її наслідків.

4. Повну відповідальність за екскурсії несе керівник, який ретельно аналізує наслідки й робить доповідь-звіт відповідній методичній комісії.

5. Техніка екскурсій повинна бути такою, щоб за мінімальних затрат часу отримати максимальні результати.

6. При проведенні екскурсій особливу увагу варто зверну на використання всіх пізнавальних можливостей студентів (учнів), будь то екскурсії до міста, чи у самому місті, в природу, зимні екскурсії, екскурсії у власні навчально-допоміжні установи тощо.

7. З метою досягнення найкращих результатів у навчальному процесі, конче потрібно рекомендувати організовувати екскурсійні бази, причому всі навчально-допоміжні установи педвузу: музеї, лабораторії, кабінети – могли бути використанні як майстерні широкого навчання з боку шкіл.

8. Кожний педвуз повинен щороку організовувати декілька екскурсій педагогічного характеру з метою ознайомлення з роботою інших педвузів, низки науково-педологічних і шкільних організацій.

9. Педвузи повинні звернути увагу на видання екскурсійних збірників для даного району, що слугуватимуть за підручник студентів педвузу й широким масам учительства.

10. Педвузи, як найбільш зацікавленні у широкому впровадженні екскурсійного методу, повинні скрізь доводити її цінність і переваги [22, с. 143 – 144].

Добре продумана і вдало проведена будь-яка екскурсія має приносити



цінні краєзнавчі відомості та матеріали. На переконання М. Муратова, екскурсії у вищих навчальних закладах мають бути обов'язковими [12, с. 270]. Адже в подальшому, працюючи над вивченням місцевості для заповнення комплексних навчальних програм, вчитель мав покладатися тільки на самого себе. Тому основним в його роботі була екскурсія, невеличке дослідження, яке могло б принести позитивний результат. Учитель мав дослідити і опрацювати самостійно всі об'єкти свого району і на підставі дослідження скласти план проведення шкільних занять з учнями. Важливим було також єднання щоденної роботи вчителя з роботою учнів, з метою їх залучення до краєзнавчої роботи. Під час спільної праці накопичувався матеріал, який був корисним для вивчення в школі. Саме екскурсійний метод дослідження місцевого життя і природи допомагав педагогу в збиранні матеріалу для навчальних програм та організації краєзнавчої роботи з учнями [23, с. 93].

Отже, впродовж 20 – 30-х років ХХ ст. у діяльності вищих навчальних закладів використовувалися такі активні методи підготовки вчителів до краєзнавчої роботи, як: лабораторний, семінарський, дослідний, екскурсійний, метод спостережень та ін. Використання активних методів навчання у вищих навчальних закладах давало можливість підготувати учителя, який добре орієнтується у навколишньому середовищі, може проводити навчання у загальноосвітніх навчальних закладах за новими методами роботи, ознайомлюватися з навчальними програмами трудових шкіл, обговорювати окремі лабораторні та екскурсійні уроки, розглядати підручники, виготовляти шкільне приладдя тощо.

### Література

1. **Булдовський О.** Методи викладання природознавства в педагогічних школах / О. Булдовський // Путь просвещения. – 1924. – № 11 – 12. – С. 86 – 92.
2. **Столяров Я.** На путях к советскому ВУЗу / Я. Столяров // Путь просвещения. – 1924. – № 10. – С. 81 – 102.

3. **Волобуєв П.** Педагогічні курси Харківщини / П. Волобуєв // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 228 – 231.

4. **Центральний** державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 4, спр. 629. Бюлетені та звіти Житомирського інституту народної освіти і листування з ним про складання учбових програм та перевод студентів. Звіт про роботу Житомирських трьохрічних Вищих українських педагогічних курсів за 1923/24 навчальний рік, 48 арк.

5. **ЦДАВО України**, ф. 166, оп. 5, спр. 564. Робочі плани та звіти інспектури педагогічної освіти Укрголовпрофосу за 1924–1925, 1928 – 1929 навчальні роки, 135 арк.

6. **Шатунов М.** Курси-семінар що до підвищення кваліфікації лекторів педагогічних дисциплін в пед. ВУЗ'ах / М. Шатунов // Путь просвещения. – 1925. – № 5 – 6. – С. 246 – 247.

7. **Шатунов М.** Кременчуцькі педкурси на Полтавщині / М. Шатунов // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 123 – 128.

8. **А. С.** Кам'янець-Подільський Інститут Народної Освіти / А. С. // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 223 – 225.

9. **А. Б.** З життя Чернігівського Інституту Народної Освіти в 1923–24 році / А. Б. // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 225 – 228.

10. **Зеленський І.** Лубенський Педагогічний технікум / Ів. Зеленський // Шлях освіти. – 1927. – № 10. – С. 164 – 166.

11. **ЦДАВО України**, ф. 166, оп. 4, спр. 1044. Протокол засідань спеціальної комісії по внесенню коректив по заробітній платі №15. Вимогові відомості на виплату утримання співробітникам Научпедкому Київського губсоцвиху, Житомирського інституту народної освіти, Сутиського сільськогосподарського, Бердичівського механічного, Херсонського сільськогосподарського, Мигейського с.г. та кооперативного технікумів і школи фабзавуча в м. Кам'янець, 74 арк.

12. **Трудовая** школа в свете истории и современности // Сб. статей под ред. проф. М. М. Рубинштейна. – 2-е изд., испр. и доп. – Л. : [б.и.], 1925. – 276 с.
13. **Горохов М.** К реорганизации постановки работ на педкурсах / М. Горохов // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 40 – 46.
14. **Майборода В. К.** Вища педагогічна освіта в Україні : історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.) / В. К. Майборода. – К. : Либідь, 1992. – 196 с.
15. **ЦДАВО** України, ф. 166, оп. 4, спр. 634. Резолюція Київського бюро губкома КП(б)У від 2.08.1924 р. по доповіді про Київський інституту народної освіти; звіти про роботу та Бюлетені Інституту, 103 арк.
16. **Ряппо Я. П.** Організація методологічної роботи / Я.П. Ряппо // Путь просвещения. – 1925. – № 5–6. – С. 3 – 12.
17. **ЦДАВО** України, ф. 166, оп. 4, спр. 619. Протоколи засідань Колегії та методкому Укрголовпрофосу, обіжники Укрголовпрофосу та листування з губпрофосами про роботу інститутів народної освіти та стан педагогічної освіти. Доповіді про роботу, списки викладачів та студентів Вінницького інституту народної освіти. Список завідуючих педкурсами України, 387 арк.
18. **ЦДАВО** України, ф. 166, оп. 5, спр. 565. Висновки інспектури педосвіти Наркомосу УСРР на річні звіти педагогічних інститутів та технікумів України, 22 арк.
19. **ЦДАВО** України, ф. 166, оп. 4, спр. 652. Учбові плани, звіти, протоколи, відомості про рух персоналу та інші матеріали педагогічних курсів Харківської губернії, 56 арк.
20. **Миловидов Л.** Краєзнавство в нових програмах трудшкіл І-го концентру / Л. Миловидов // Радянська освіта. – 1930. – № 4. – С. 45 – 51.
21. **Орехов Д.** О практике студентов педВуз'ов / Д. Орехов // Путь просвещения. – 1924. – № 8. – С. 58 – 76.
22. **Зотін М.** Педагогічна освіта на Україні / М. Зотін. – Х. : ДВУ, 1926. – 214 с.

23. **Миловидов Л.** Краєзнавство в школі: зміст та методи праці / Л. Миловидов. – Х. : [б.в.], 1929. – 148 с.

Feshchenko G. V.

Methods of Future Teachers' Training for Regional Ethnography Work at School (20-30<sup>th</sup> of XX Century)

The laboratory, seminar, research, excursion and monitoring methods of teacher's training for regional ethnography work in the Ukrainian school in 20-30<sup>th</sup> of XX century were defined and characterized. It was turned out that those methods gave the opportunity to obtain professional skills, develop curriculum, create educational and methodical support, conduct researches and collect the materials for further work at school.

*Key words:* methods, training, future teachers, regional ethnography work, educational process, institutes of public education, pedagogical vocational schools.

Відомості про автора

*Фещенко Галина Володимирівна* – кандидат педагогічних наук, викладач педагогіки Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

*G. V. Feshchenko, Uman' T.G. Shevchenko Humanitarian Pedagogical College*

**METHODS OF FUTURE TEACHERS' TRAINING FOR REGIONAL ETHNOGRAPHY WORK AT SCHOOL (20-30<sup>TH</sup> OF XX CENTURY)**

Feshchenko G. V.

Methods of Future Teachers' Training for Regional Ethnography Work at School (20-30<sup>th</sup> of XX Century)

The laboratory, seminar, research, excursion and monitoring methods of teacher's training for regional ethnography work in the Ukrainian school in 20-30<sup>th</sup> of XX century were defined and characterized. It was turned out that those methods gave the opportunity to obtain professional skills, develop curriculum, create educational and methodical support, conduct researches and collect the materials for further work at school.

*Key words:* methods, training, future teachers, regional ethnography work, educational process, institutes of public education, pedagogical vocational schools.

Modernization of Ukrainian education is impossible to carry out, leaving aside national teaching experience. The research of higher pedagogical educational institutions activities is a characteristic feature of today's historical and pedagogical science development. In our opinion, it is impossible to submit a complete picture of any educational institution activity without studying its structure, content, methods of teaching, etc. Therefore it is quite justified objective study and analysis of the achievements of historical and pedagogical science, concentrated on the theoretical and practical legacy on issues of training of educators. The organization and implementation of staff training in the 20 – 30s of the XX century deserves special attention, in difficult socio-economic conditions, in the period of searching for ways of school and teacher education development. To the practical aspect of future teacher's preparation to regional ethnography work, in schools of the study period, including teaching methods, great attention to their works was paid by the following scientists of the 20 - 30s of the XX century: A. Buldovskyy ,P. Volobuyev, T. Garbuz, M. Gorokhov, I. Zelenskiy, M. Zotin, L. Milovidov , P. Mostovyi,

A. Muzichenko, D. Orekhov, J. Ryappo, J. Stolyarov, V. Taran, M. Shatunov. The history of higher educational institutions and features of teaching and learning in them are exploring by such modern scientists as: W. Bougriy, V. Majboroda, N. Rudnytska, A. Stavrovskyy and others.

The aim of the article is to identify and analyze the main methods of future teacher's preparation to the regional ethnography work in the school of the 20 – 30s years of the XX century.

With the creation of institutions of public education and the pedagogical technical schools there was also a search of the new forms, methods of education and upbringings. Since in the labor schools of 20 – 30s years of the XX century were used such active teaching methods as the research method and the method of observation of projects, in higher education institutions these methods had been carried out to prepare future teachers. As A. Buldovskyy pointed, that school experience showed that new methods can be taught successfully only by someone who studied those methods himself. Thus, the recognizing of active methods is needed at public schools, we thus have to hold them only in those schools that prepare workers for it. New methods and organizational forms of education and training of future teachers of the study period, considered by Y. Stolyarov, released the content of higher school from pure academism and combined strong ties with the economic life of the country, contributed to the implementation of responsible tasks: to provide in the shortest terms with the most economy of a highly qualified teaching workers, scientific and trained professionals, the organizers of the child life in the team, teachers collectivists, capable to work in the spirit of the new prospects faced by the country in all areas of its cultural and economic construction.

As you know, in the old pedagogical school the lecture method was prevailed. Now it should be replaced by new methods. So, political commissioner of Zhitomir pedagogical institute I. Zaitsev stated, speaking at the III provincial conference of pedagogical education (Kharkov, 1924):“Lecture method is slowly being replaced by laboratory and the laboratory-researching and sightseeing methods”. In the report of Zhitomir institute of national education of the academic year 1923 – 1924 in the

paragraph about the methods of work was written, “among scientific workers dominates the view that it is necessary to refuse traditional lecture teaching method and move to new methods”. In this regard, active methods were introduced: practical lessons, writing essays, laboratory work. Students were opposed to the lecture system and criticized an essay system. They insisted on the new methods, which in their opinion should include interviews, laboratory work, etc. After long discussions, it was decided to reject from the essays system, as it may not be the main method of mining educational material. So, from 1923 to 1924 school years in pedagogical technical schools lecture method was switched to laboratory during a study of almost all disciplines. For the sake of justice we shall note, that the discussion on this occasion took place. Thus, the chief inspector of pedagogical education, M. Zotin believed that “the lecture method should be possibly left, moving to a more active methods of work”. While in the report of the work of the pedagogical education Inspectorate of Ukrholovprofos for the fourth quarter of 1924, was written: “As for the methods of work, new ways began to proceed, but the attitude is very serious, profound; to arrange it with the methods of Universities work was made a meeting of teachers and representatives of students”.

With the aim of improving working methods in the higher pedagogical education establishments in August 1924, a two-week training seminar on manager’s skills improving in pedagogical universities was convened. On the ground, particularly in pedagogical technical schools, a large interest of the organization of such event was found. From the statements and proposals in People’s Commissariat for education, the training seminar was divided into the following sections: 1) the study of organizational issues; 2) the study of methods of work in pedagogical universities; 3) acquisition of experience by the participants in the field of those University’s disciplines that are taught; 4) Introduction to the methods of work in the employment schools.

As M. Shatunov noted, “there was the thought to destroy the old teaching system in classrooms, replacing them with the appropriate offices for the work plan built on the laboratory, research and studio techniques”.

In addition to classrooms, formed earlier in the Universities, the series of new auxiliary educational institutions were created where the work was carried out with using active teaching methods: classrooms, laboratories, workshops, libraries, etc. This gave an opportunity to organize practical work at almost all disciplines. According to the dominant method of teaching students' work was accounted and this was done through the preparation of reports and active participation in seminars.

However, the advantage is often given to active methods of work. For example, in Lubenskiy pedagogical technical school the development-laboratory method was conducted for more than 60% of the individual disciplines. Especially regional ethnography work, based on experimental laboratory method, was widely gaining scale.

Here is what was stated in the explanatory note to the Volyn Institute of national education curriculum (1923 to 1924 academic year) about introduction of new methods of work: "Finally, in the academic plan the minimum mandatory practical work on each discipline is included, which should each trimester or year fall on every student. Thus practical work in the plan of work is not only the addition to the lecture course, but the method of study of these disciplines put some way towards the development and strengthening of laboratory method in the Institute, which should be in the practice of the Institute not only in the form of innovation, but also as the important methodological breakthrough".

This practice lessons, according to M. Muratov, should be the basis of higher education. Since the first year they help students learn relevant skills: writing essays, they learn to read scientific literature, analyze it, explain the content, and collective discussion helps them, together with others, see their mistakes. "We believe, – wrote, M. Gorokhov, – that almost all teaching should be build on aboratory search method. Besides the great difficulties and complexity for the instructor, who has to overcome it, nothing prevents lead the work so that it was limited to the prior accumulation of material by students and further processing of these materials under the general guidance of a teacher".



Hence, the preference was given to practical method in studying. The plan for transition to the new active laboratory research methods in studying in higher educational institutions was outlined. For a complete transition it is necessary to abandon passive and develop active methods of implementation in the pedagogical process of the institutes.

The main method of work in the institutions of public education has been defined as active-creative with a predominance of seminars and workshops on lectures and theoretical courses.

For example, reporting from 1923 to 1924 academic year, the Kyiv Institute of public education pointed out that “there has been a shift from lecture to the active teaching methods. Some of these courses have been translated into seminars... Some courses were luckily translated in laboratory settings work atmosphere”.

However, the transition to active (laboratory researching) methods of work was not without difficulties. The reason was the lack of funds, overwhelmed schools, lack of equipment, poor qualification of teachers and not practiced techniques, etc. Meanwhile, the practice has led to the abandonment of passive, mostly deductive methods (lectures, questions and answers) and it needed the use of active methods (written reports, groups and clubs).

Due to the different level of training of university students, a differentiated approach to each student was necessary, the application of effective methods of teaching, and for this it was necessary to achieve the benefits of seminars, laboratory classes, talks, consultations, and other essays.

Thanks to seminars, which acquired distribution in universities, students and teachers learned a comprehensive system of training and learning to implement it in practice. For example, in the Poltava public education Institute in 1923 the Seminary teaching method was introduced, and from 1925 – 1926 academic year – practical work, tours of the pedagogical cycle on the recommendations of the methodical Commission. Seminars method also predominated in the activity of Vinnitsa public education Institute. Although in the report for 1920 – 1923 years was indicated that in

addition to the seminar method, during the classes lecture and laboratory methods were used.

At the same time, according to A. Buldovskiy, in pedagogical institutions of higher education the research method for laboratory classes and during excursions should be used. Therefore, along with the seminars method the laboratory method was also used. So, in the conclusion of Inspectorate of pedagogical education of the people's Commissariat of education on the occasion of the annual report in Kherson Institute of education for the 1924 – 1925 academic year indicated about organizational forms and methods of teaching and accounting of work: “Despite the lack of equipped laboratories, ENO in the most part of disciplines moved on to a laboratory method of teaching”.

Examination of the Kharkov pedagogical technical school gave the opportunity to the head of pedagogical education state that there were some changes in the educational process: laboratory-research and discussion-seminar teaching methods cover about 60% of the total number of training hours, the remaining 40% use lecture method.

Active methods of training and education provide opportunities for students to acquire practical skills - independently observe, explore and learn. Thanks to the observation methods the nature of the native land and the interest in regional ethnography work were studied. The use of the systematic observations method put the tasks to the teachers, such as how to awaken students' observation, to have an interest not only to the environment and nature areas, but also to life population. So, as noted by L. Milovidov, “we need to develop in students not only the ability to watch and notice, but also to observe”. After all, to teach students observation, teacher himself must be careful, curious, with huge interest in the phenomena of nature, history, culture of the region, he should strive to preserve and increase its treasures, providing a connection to school with real life.

The wide use entered excursion method in higher education institutions of the investigated period like the most suitable in the regional ethnography history work. Because the regional ethnography objects are always outside the educational schools,

to explore them, excursion method should be used. According to D. Orekhov, at least twice a year (autumn and spring), first year students might be involved in children's tourists excursions: "Let them watch the organization and way of their carrying out and find goals of each excursion".

The expediency of excursion method used in higher education institutions was noted by M. Zotin. He even developed a special program carrying out of excursions, which included such items:

- 1) Excursions of all kinds (educational, scientific, industrial, educational and pedagogical) which must enter into the educational process of higher pedagogical educational institutions as broader use.

- 2) The number and kind of excursions for each academic year should be defined earlier, especially in relation to trips to other towns, etc.

- 3) No excursion must be conducted without proper training, without accounting and use of its consequences.

- 4) Teacher bears full responsibility for excursions; he should carefully analyze the consequences and make the report for the corresponding methodical commission.

- 5) The technique of excursions should be such that, at the minimum expenses of time get maximum results.

- 6) During the excursions the attention should be paid to all of the cognitive capabilities of students (pupils), whether these are the excursions to the city, or in the city itself, in the nature, winter tours, excursions to own teaching and supporting institutions etc.

- 7) To achieve the best results in the educational process the teacher has to be able to recommend to organize a sightseeing base, all teaching and supporting institutions of the university: museums, laboratories, – could be used as a workshop of wide learning by schools.

- 8) Each university must annually organize several nature pedagogical excursions with the purpose of familiarization with the work of other era, a number of scientific pedagogical and school organizations.

9) Universities should pay attention to the edition of collections for excursion in the area, which will serve as the textbooks for university students and wide masses of teaching.

10) Universities, as the most interested in a broad introduction tour as the method should prove its value and benefits everywhere.

A well-conceived and well-conducted excursion should bring valuable regional information and materials. By Murativ's convictions, excursions

in higher educational institutions shall be obligatory. Indeed, in further, working to study areas for filling complex curriculum, teacher should rely only on himself. Therefore his main work should include an excursion, a small study, which could bring a positive result. The teacher should study and work individually at all of the objects of his district and on the basis of the research plan conducting school exercises. Also daily teacher's union with students was very important to encourage their regional ethnography studies. During the joint work a lot of useful material was collected, which was useful for future studying at school. Exactly excursion method of researching of the regional ethnography and nature helped the teacher to collect material for curriculum and organization of work with students, who study the regional ethnography.

So, during 20 – 30s years of the XX century in the activities of higher education institutions were active methods of teachers training of regional ethnography studies: laboratory, seminar, researching, sightseeing, the method of observation and others. Using of active learning methods in higher educational institutions gave the opportunity to prepare teachers, who is well-versed in the environment, who may conduct training in secondary schools with new methods of work curriculums of migrant schools, discuss specific laboratory and excursion lessons, consider tutorials, make school supplies, etc.

## References

- 1. Buldovs'kiy O.** Metodi vikladannya prirodnavstva v pedagogichnih shkolah [Methods of regional ethnography studying in pedagogical schools]. Put' prosvesheniya. 1924, 86 – 92 p. (ukr)
- 2. Stolyarov Y.** Na putyah k sovetskomu VUZu [On the way to the Soviet University] Put' prosvesheniya 1924, 81 – 102 p. (ukr)
- 3. Volobuev P.** Pedagogichni kursi Harkivshchini [Kharkiv Pedagogical courses ]Put' prosvesheniya 1924. – 231 p. (ukr.)
- 4. Central'niy derzhavniy arhiv vishih organiv vladi ta upravlinnya Ukrayini** p.269 .Byuleteni ta zviti Zhitimirs'kogo institutu narodnoyi osviti i listuvannya z nim pro skladannya uchbovoh program ta perevod studentiv .Zvit pro robotu Zhitimirs'kih triohrichnih vishih ukrayins'kih pedagogichnih kursiv za 1923/24 navchal'niy rik [The Central state archive of Supreme bodies of power and management of Ukraine, 629 p. Bulletins and reports of Zhitomir public education Institute and correspondence with developing the curriculum and translation for students. Report on the work of Zhitomir three-year Senior Ukrainian training courses for 1923/24 academic year], 48 p.
- 5. CDAVO** Ukrayini Robochi plani ta zviti inspekturi pedagogichnoyi osviti Ukgolovprofosu za 1924 – 1925 ,1928 – 1929 navchal'ni roki 135 p. [Work plans and reports of Inspectorate of pedagogical education of Ukgolovprofos for 1924 – 1925, 1928 – 1929 academic years] 135 p.
- 6. Shatunov M.** Cursi-seminar shcho do pidvishchennya kvalifikacii lectoriv pedagogichnih disciplin v ped VUZ ah [Courses-advanced training seminar for lecturers in pedagogical disciplines for higher education Institutes of higher education] Put' prosvesheniya – 1925, 246 – 247 p. (ukr.)
- 7. Shatunov M.** Kremenchuts'kiye pedkursi na Poltavshini [Kremenchug's pedcourses in Poltava]Put' prosvesheniya 1924,123 – 128 p.(ukr.)
- 8. A. S. Kamyanets-Podilskyi** Institut narodnoyi osviti [Kamyanets-Podilskiy Institute of National Education ] Put' prosvesheniya 1924, 223 – 225p. (ukr.)

**9. A. B. Z** zhittya Chernigivs'kogo institutu narodnoyi osviti v 1923-1924 [From the life of Chernigiv Institute of people's Education in 1923 – 24 year] Put' prosvesheniya 1924, 225 – 228p. (ukr.)

**10. Zelensky I.** Lubens'kiy Pedagogichniy tehnikum [ Lubensk Pedagogical College] Put' prosvesheniya 1927, 164 166 p. (ukr.)

**11. CDAVO** Ukrayini Protokol zasidan' special'noyi komisiyi po vneseniyu korektiv po zarobitniy plati. Vimogovi vidomosti na viplatu utrimannya spivrobotnikam Nauchpedkomu Kiyivs'kogo gubsocvihu, Zhitomirs'kogo institutu narodnoyi osviti, Sutis'kogo sil'skogospodars'kogo, Berdichivs'kogo mehanichnogo, Hersons'kogo sil'skogospodars'kogo, Migeys'kogo s.g. ta kooperativnogo tehnikumiv I shkoli fabzavucha v m. Kam'yanets. [Minutes of the meetings of the special Commission on making adjustments in wage. Needed register for the content of the employees of the Kiev Nauchpedcom gubsocvih, Zhitomir Institute of education, Sutiskiy agricultural institute, Berdichevsky mechanical, Kherson agricultural institute], 74 p. (ukr.)

**12. Trudovaya** shkola v svete istorii I sovremennosti.Sb. statey pod red.prof. Rubenshteyna M. 2 izd. ispr. i dop. [Labour school in the light of history and modernity ], 1925. – 276 p. (ukr.)

**13. Gorokhov M.** K reorganizacii postanovki rabot na pedkursah [To the reorganization of the performances of works on pedcourses]Put' prosvesheniya 1924, 40 – 46 p. (ukr.)

**14. Mayboroda V. K.** Vischa pedagogichna osvita v Ukrayini :istoriya,dosvid,uroki[Higher pedagogical education in Ukraine : history, experience,lessons ]1917 – 1985: Lybid, 1992. – 196 p. (ukr.)

**15. CDAVO** Ukrayini Resolutsiya Kiyivs'kogo byuro gubkoma KPBU vid 2.08.1924 r. pro dopovidi pro Kiyivs'kiy institut narodnoyi osviti;zviti pro robotu ta byuleteni Institutu [Resolution of the Kiev office regional Committee of the KPBU from 2.08.1924 the report of the Kyiv Institute of national education; reports and Bulletins of the Institute], 103 p. (ukr.)

**16. Ryappo Y. P.** Organizaciya metodologichnoyi roboti [Organization of the methodological work] Put' prosvesheniya 1925, 3 – 12p. (ukr.)

**17. CDAVO** Ukrayini Protokoli zasidan' Kolegiyi ta metodkomu Ukgolovprofosu, obozhniki Ukgolovprofosu ta listuvannya z gubprofosami pro robotu institutiv narodnoyi osviti ta stan pedagogichnoyi osviti. Dopovidi pro robotu ,spiski vikladachiv ta studentiv Vinnitskogo institutu narodnoyi osviti .Spisok zaviduyuchih pedkursami Ukrayini [Protocols of meetings of the Board and metodcom of Ukgolovprofos, obizhniki of Ukrprofos and correspondence with gubprofos on the work of the institutions of public education and the state pedagogical education. Reports, lists of teachers and students of Vinnitsa Institute of public education. List of heads of pedcourses in Ukraine], 387 p.(ukr.)

**18. CDAVO** Ukrayini Visnovki inspekturi pedosviti Narkomosu USSR na richni zviti pedagogichnih institutiv ta tehnikumiv Ukrayini [The findings of the Inspectorate of pedagogical education Commissariat of the USSR on the annual reports of pedagogical institutes and technical schools Ukraine] 22 p.(ukr.)

**19. CDAVO** Ukrayini Uchbovi plani ,zviti,protokoli,vidomosti pro ruh personalu ta inshi materiali pedagogichnih kursiv Harkivs'koyi guberniyi [Curriculum, reports, protocols, data on the movement of personnel and other materials pedagogical courses of Kharkov province], 56 p.(ukr.)

**20. Milovidov L.** Krayeznavstvo v novih programmah trudshkil 1-go centru [Study of regional ethnography study in new programs in labor schools] Radyans'ka osvita 1930, 45 – 51 p.(ukr.)

**21. Orehov D.** O praktike studentov pedvuzov [About the practice for students in pedagogical universities ]Put' prosvesheniya 1924,58 – 76 p.(rus.)

**22. Zotin M.** Pedagogichna osvita na Ukrayini [Pedagogical education in Ukraine]1926. -214 p.(ukr.)

**23. Milovidov L.** Krayeznavstvo v shkoli :zmist ta metodi praci [Study of regional ethnography work in schools: the content and methods of work] 1929, 148 p. (ukr.)

Фещенко Г. В.

Методи підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи в школі (20 – 30-ті роки ХХ століття)

Виявлено та проаналізовано основні методи підготовки вчителя до краєзнавчої роботи в школі у 20 – 30-х роках ХХ століття: лабораторний, семінарський, дослідний, екскурсійний, метод спостережень та ін. З'ясовано, що ці методи давали змогу студентам набувати практичних навичок – розробляти навчальні плани і програми, створювати навчально-методичне забезпечення, проводити дослідження та збирати матеріал для подальшої роботи в школі.

*Ключові слова:* методи, підготовка, майбутні вчителі, краєзнавча робота, навчально-виховний процес, інститути народної освіти, педагогічні технікуми.

Фещенко Г. В.

Методы подготовки будущих учителей к краеведческой работе в школе (20-30-е годы ХХ столетия)

Обнаружены и проанализированы основные методы подготовки учителя к краеведческой работе в школе в 20 – 30-х годы ХХ столетия: лабораторный, семинарский, опытный, экскурсионный, метод наблюдений и др. Выяснено, что эти методы давали возможность студентам приобретать практические навыки – разрабатывать учебные планы и программы, создавать учебно-методическое обеспечение, проводить исследование и собирать материал для последующей работы в школе.

*Ключевые слова:* методы, подготовка, будущие учителя, краеведческая работа, учебно-воспитательный процесс, институты народного образования, педагогические техникумы.

Information about the author

*Galina Vladimirovna Feshchenko* – candidate of pedagogical Sciences, Lecture of Pedagogic of Uman' T. G. Shevchenko Humanitarian Pedagogical College.

The article was received by the Editorial Office on 11.03.2013

The article was put into print on 26.04.2013